

باسمه تعالی

مستدرک الوسائل

در یک نگاه

تاریخ تولد و وفات

متولد: ۱۲۵۴ هـ ق درگذشته: ۱۳۲۰ هـ ق

بخش عمده از
دوران زندگی علمی

از سال ۱۲۷۳ تا ۱۲۹۱: حضور پراکنده در نجف، کربلا، کاظمین و مشهد
از سال ۱۲۹۱ تا ۱۳۱۴: حضور در حوزه سامراء
از سال ۱۳۱۴ تا پایان عمر: حضور در نجف

استادان

۱. ملا محمد علی محلاتی (درگذشته ۱۳۰۶ هـ ق)
۲. شیخ عبد الرحیم بروجرودی (درگذشته ۱۳۰۶ هـ ق)
۳. شیخ عبد الحسین تهرانی (شیخ العراقین) (درگذشته ۱۲۸۶ هـ ق)
۴. شیخ مرتضی انصاری (درگذشته ۱۲۸۱ هـ ق)
۵. ملا علی کنی (درگذشته ۱۳۰۶ هـ ق)

شاگردان

۱. شیخ عباس قمی (درگذشته ۱۳۵۹ هـ ق)
۲. شیخ آقا بزرگ تهرانی (درگذشته ۱۳۹۸ هـ ق)
۳. شیخ فضل الله نوری (شهادت در ۱۳۲۷ هـ ق)
۴. شیخ محمد حسین کاشف الغطاء (درگذشته ۱۳۷۳ هـ ق)
۵. سید عبد الحسین شرف الدین عاملی (درگذشته ۱۳۲۵ هـ ق)
۶. میرزا جواد ملکی تبریزی (درگذشته ۱۳۴۳ هـ ق)

نگاهی گذرا
به شخصیت
میرزای نوری

تألیفات

۱. نفس الرحمن فی فضائل سیدنا سلمان (از نخستین آثار محدث نوری)
۲. جنة المأوی (درباره ملاقات کنندگان با حضرت حجت علیه السلام)
۳. النجم الثاقب (درباره حضرت حجت علیه السلام)
۴. الصحيفة الرابعة السجادية (ادعیه امام سجاد علیه السلام)
۵. الصحيفة الثانية العلوية (ادعیه امام علی علیه السلام)
۶. فصل الخطاب (تحریف قرآن)
۷. الفيض القدسی (درباره علامه مجلسی)
۸. مستدرک الوسائل (تکمیل جامع نگاری شیخ حر عاملی)

کتاب مستدرک الوسائل

نام کامل کتاب:

مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل

موضوع کتاب:

احادیث معصومان علیهم السلام در فروع دین
(احکام فقهی) که در کتاب وسائل الشیعه گردآوری
نشده است

مکان و زمان نگارش:

بخش اصلی:

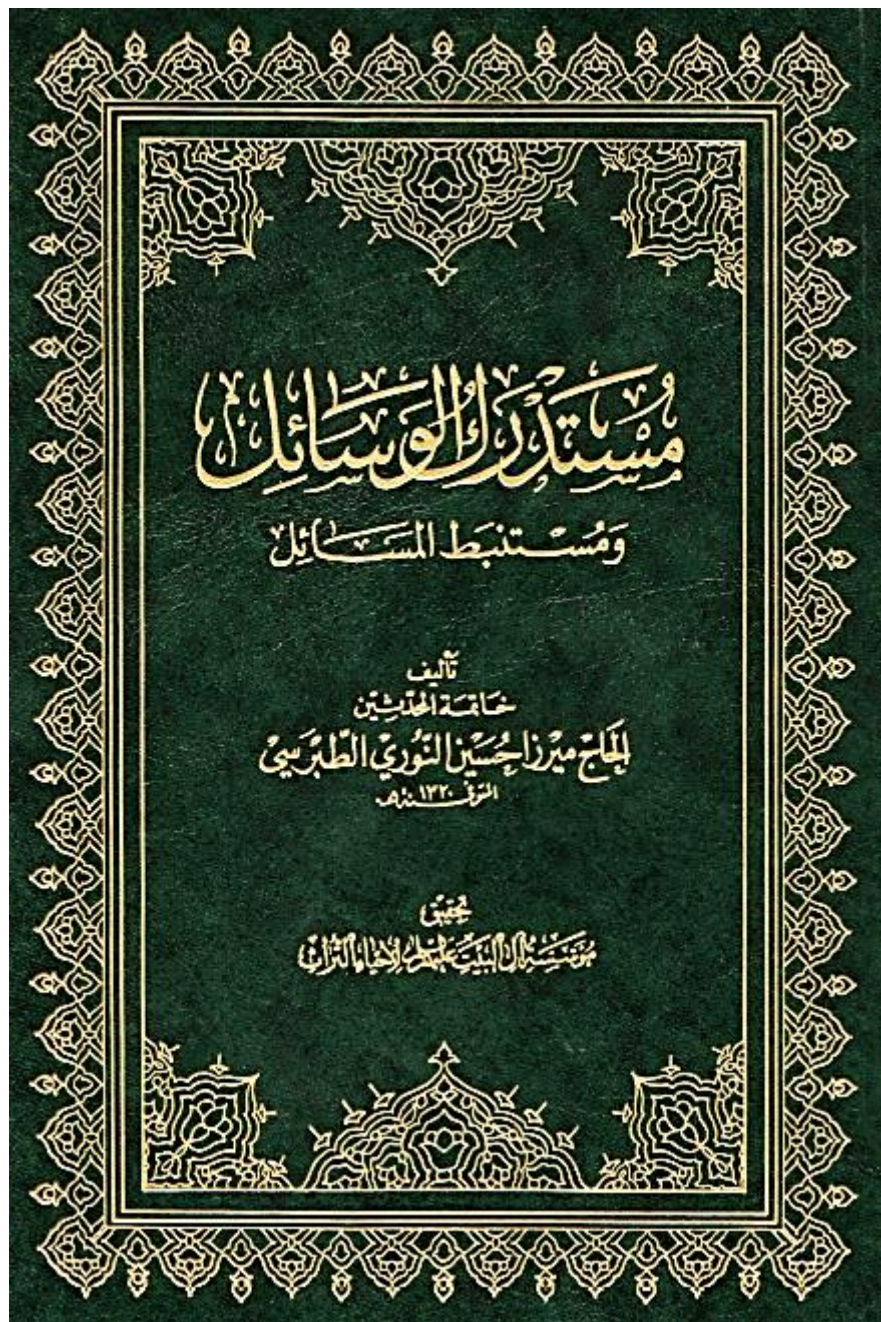
در سامراء به سال ۱۲۹۵ پایان یافته است.

بخش خاتمه:

در نجف به سال ۱۳۱۹ پایان یافته است.

حجم فیزیکی کتاب:

به گفته آقا بزرگ تهرانی اصل کتاب در ۳ مجلد
ضخیم بوده است. اکنون متن اصلی در ۱۸ جلد و
خاتمه در ۹ جلد چاپ شده است.

ان العالم الكامل ، المتبحر الخبير ، المحدث الناقد البصير ، ناشر
الاثار ، وجامع شمل الاخبار ، الشيخ محمد بن الحسن الحر العاملي
(قدس الله تعالى روحه الزكية) قد جمع في كتاب الوسائل من فنون
الاحاديث الفرعية المتفرقة في كتب سلفنا الصالحين ، والعصابة^(١)
المهتدين ، ما تشتهيهِ النفس وتقرُّ به الأعين ، فصار بحمد الله تعالى
مرجعاً للشيعة ، ومجمعاً لمعالم الشريعة ، لا يطمع في ادراك فضله
طامع ، ولا يغني العالم المستنبط عنه جامع ، ولكننا في طول ما تصفحنا
كتب أصحابنا الابرار ، قد عثرنا على جملة وافرة من الاخبار ، لم يحوها
كتاب الوسائل ، ولم تكن مجتمعة في مؤلفات الاواخر والاول . وهي
على أصناف .

منها ما وجدناه في كتب قديمة لم تصل اليه ولم يعثر عليها .

ومنها ما يوجد في كتب لم يعرف هو مؤلفيها فأعرض عنها ، ونحن
سنشير بعون الله تعالى في بعض فوائد الخاتمة الى أسامي هذه الكتب
ومؤلفيها ، وما يمكن أن يجعل سبباً للاعتماد عليها ، والرجوع اليها
والتمسك بها .

ومنها ما وجدناه في مطاوي الكتب التي كانت عنده ، وقد أهمله إما
للغفلة عنه ، أو لعدم الاطلاع عليه .

وحيث وفقني الله تعالى للعثور عليها ، رأيت جمعها وترتيبها والحاقها
بكتاب الوسائل من أجل القربات . وأفضل الطاعات ، لما في ذلك من

**انگیزه نگارش
به قلم خود مؤلف
در مقدمه کتاب**

الفوائد الجمة الجليلة ، والمنافع العامة العظيمة ، اذ يتم بذلك أساس الدين ، ويلم به شعث^(١) شريعة خاتم النبيين (صلى الله عليه وآله) ، فاستخرت الله تعالى وجمعت تلك الغرر اللآلي ، ونظمت تلك الدرر الغوالي ، فصار الكتابان بحمد الله تعالى كأنهما نجمان مقترنان ، يهتدى بهما على مرور الدهور والازمان . أو بحران ملتقيان يخرج منهما اللؤلؤ والمرجان .

وهذا الشيخ المعظم وان اجتني من حدائق الاخبار ما كان من الاثمار اليانعة^(٢) ، واقتطف من رياض الاحاديث ما كان من الازهار الزاهية ، وما أبقي للمجتني من بعده الا بقايا كصبابة^(٣) الاناء ، أو خبايا في زوايا الأرجاء ، الا اني - بحمد الله تعالى ومنه وكرمه - بعد ابلاغ الجهد ، وافراغ الوسع في تسريح الطرف الى اكنافها ، والفحص البالغ في أطرافها ، جمعت في هذا الجامع الشريف من الآثار ما يقرب ويدنو من الاصل ، وجنيت من الاثمار ثماراً يانعة نافعة ، تجتني في الاوان والفصل .

فبلغ بحمد الله تعالى مبلغاً لو شئت لجعلته جامعاً أصيلاً ، والا فلهذا الجامع المنيف مستدركا وتذييلاً ، فكم من خبر ضعيف في الأصل يوجد في التذييل صحته ، أو واحد غريب تظهر فيه كثرته ، أو مرسل يوجد فيه طريقه وسنده ، أو موقوف يكشف فيه مستنده ، أو غير ظاهر في المطلوب تتضح فيه دلالته ، وكم من أدب شرعي لا ذكر له وفيه ما

انگیزه نگارش
به قلم خود مؤلف
در مقدمه کتاب

يرشد اليه ، وكم من فرع لا نص فيه يظهر من التذييل انه منصوص عليه ، وقد رتب الأبواب على ترتيب الكتاب ، واقتفيت غالباً في عنوان كل باب أثره ، وان كان نظري لا يوافق نظره ، لثلا يضطرب الامر على الوارد ، ولا تقع المخالفة بين الكتابين ، وهما بمنزلة مؤلف واحد ، غير انا نشير في آخر الباب الى ما عندنا من الحق والصواب ، وكل باب لم نعثر لعنوانه ولو لبعض ما فيه من الاحكام على خبر اسقطناه من الكتاب .

**انگیزه نگارش
به قلم خود مؤلف
در مقدمه کتاب**

وربما نعبر عن صاحب الوسائل بالشيخ ، وعن كتابه بالاصل حذراً عن الاطناب ، وزدت في آخر غالب الابواب باباً في نوادر ما يتعلق بالأبواب المذكورة ، ذكرت فيه ماله تعلق بها ، ويدل على حكم بحق ذكره فيها ولا ينبغي ذكره في خلال بعض من تلك الابواب ، وليس المراد من النوادر الاخبار النادرة والاحاديث الشاذة غير المعمول بها على مصطلح اهل الدراية ، فانه في مقام وصف الخبر بالندرة والشذوذ ، لا الباب والكتاب كما ذكر في محله .

ولو اطلع أحد على حديث وهو موجود في الأصل ، منقول من الكتاب الذي نقلناه ، فلا يسارع في الملامة والعتاب ، فان الشيخ كثيراً ما ذكر الخبر لمناسبة قليلة في بعض الأبواب ، مع أن درجته في غيره أولى وأنسب ، فلعدم وجوده فيه ، وعدم الالتفات الى الباب الآخر ، ظننا انه من السواقط فذكرناه . وقد وقفنا على جملة منها فاصلحناها ، وربما بقي منها شيء في بعض الأبواب لا يضر وجوده ، ولا يوجب العتاب ، ولنعم ما قيل : من صنف فقد استهدف ، ومن وقف على اختلال حالي ، وكثرة شواغلي وأشغالي ، وانفرادي في كل أحوالي ، لعلّه يستغرب هذا البارز مني ، فكيف بما يفوقه ، وما هو الآ من فضل الله يؤتيه من يشاء ، فعليك بهذا الجامع لعوالي اللآلي ، والدرر الغوالي ، الوافي لهداية الطالب ، وفلاح السائل ، ونجاح مقصد الراغب ، والمجموع الرائق ، الحاوي لكشف اليقين ، بمصباح الشريعة ، وقضاء الحقوق بشرح الاخبار ، وتبيان خصائص أعلام الدين ، ودعائم الاسلام ، وتمحيص رذائل الاخلاق ، وغايات الاعمال ، ومناجات دار القرار ، وسميته كتاب (مستدرك الوسائل ومستنبط المسائل) راجيا من الكريم الوهاب ان يجعله في ديوان الحسنات في يوم الحساب .

**انگیزه نگارش
به قلم خود مؤلف
در مقدمه کتاب**

ابواب كتاب به قلم خود مؤلف در مقدمه كتاب

فهرست الكتاب اجمالاً :

- (١) - ابواب مقدمة العبادات .
- (٢) - كتاب الطهارة .
- (٣) - كتاب الصلاة .
- (٤) - كتاب الزكاة .
- (٥) - كتاب الخمس .
- (٦) - كتاب الصيام .
- (٧) - كتاب الاعتكاف .
- (٨) - كتاب الحج .
- (٩) - كتاب الجهاد .
- (١٠) - كتاب الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر .
- (١١) - كتاب التجارة .

ابواب كتاب به قلم خود مؤلف در مقدمه كتاب

- (١٢) - كتاب الرهن .
- (١٣) - كتاب الحجر .
- (١٤) - كتاب الضمان .
- (١٥) - كتاب الصلح .
- (١٦) - كتاب الشركة .
- (١٧) - كتاب المضاربة .
- (١٨) - كتاب المزارعة والمساقاة .
- (١٩) - كتاب الوديعة .
- (٢٠) - كتاب العارية .
- (٢١) - كتاب الاجارة .
- (٢٢) - كتاب الوكالة .
- (٢٣) - كتاب الوقوف والصدقات .
- (٢٤) - كتاب السكني والحبيس .
- (٢٥) - كتاب الهبات .
- (٢٦) - كتاب السبق والرماية .
- (٢٧) - كتاب الوصايا .
- (٢٨) - كتاب النكاح .
- (٢٩) - كتاب الطلاق .
- (٣٠) - كتاب الخلع والمباراة .

ابواب كتاب به قلم خود مؤلف در مقدمه كتاب

- (٣١) - كتاب الظهار .
- (٣٢) - كتاب الايلاء والكفارات
- (٣٣) - كتاب اللعان .
- (٣٤) - كتاب العتق .
- (٣٥) - كتاب التدبير والمكاتبة والاستيلاء .
- (٣٦) - كتاب الاقرار .
- (٣٧) - كتاب الجعالة .
- (٣٨) - كتاب الايمان .
- (٣٩) - كتاب النذر والعهد .
- (٤٠) - كتاب الصيد والذبائح .
- (٤١) - كتاب الأطعمة والأشربة .
- (٤٢) - كتاب الغصب .
- (٤٣) - كتاب الشفعة .
- (٤٤) - كتاب إحياء الموات .
- (٤٥) - كتاب اللقطة .
- (٤٦) - كتاب الفرائض والموارث .
- (٤٧) - كتاب القضاء
- (٤٨) - كتاب الشهادات .
- (٤٩) - كتاب الحدود .

**ابواب کتاب
به قلم خود مؤلف
در مقدمه کتاب**

(۵۰) - کتاب القصاص .

(۵۱) - کتاب الذیات . ← ۵۱ باب فقهی

(۵۲) - خاتمة الكتاب فيها اثنتا عشرة فائدة .

اشاره به خاتمه

و قد و فینا بحمد الله تعالى منه و طوله و حسانه بما وعدنا من هندیان
 جملة مما فتننا بالجل الاكمل المحدث بنجر البحر العالی بالله به بلطفه انحنى
 و اجلى من فنون الاخبار الدينية لغربته في مجموعته الشريفة كتاب سائل
 الشيعة مع فله الاستعداد و انبساطه و قد العین فان جاز و حنا
 فهو من فضل السر رب العالمین و قد وافق الغرض منه بيد مؤلفه
 العبد الذنب السیء خیر بن محمد تقی النوری الطهری یوم طلعة الام
 الهام الذی بركة مجاورة نرسبه الزکوة رزقنا الله تعالى هذا الجاسع
 التام ان محمد بن علی بن محمد الزکریا علیه السلام و هو العاشر من ربيع الله
 من سنة ثلثة عشر جدد المائة الثالثة عشر حامدا مسلما مستغفرا

دست خط مؤلف

تألیف

الصفحة الأخيرة من مخطوطة السندرك

دست خط مؤلف
 به گواه آقا بزرگ
 تهرانی

گواهی آقا بزرگ تهرانی

بسم الله الرحمن الرحيم و به تقي
 هذه المخطوطة الاصلية من كتاب مستدرك الوسائل
 بخط مؤلفه شيخنا العلامة النوري طاب ثراه حرره
 انزل خدامه و لم يندد بالمشرق الا جازة منه المسمى الفلاني
 الشهير بابي بزرگ الطهراني غفر له و لوالديه ٢٤٠٢ ١٣٨٠

گونه‌شناسی منابع مستدرک الوسائل

توصیف گروهی منابع	نام کتاب‌ها	مورد اعتماد شیخ حرّ	مورد اعتماد حاجی نوری	نکته‌ها
۱. کتاب‌های مورد اعتماد شیخ حرّ که احادیث آن‌ها در وسائل به طور کامل نیامده و نوری جزو منابع ویژه خود برنشمرد	المحاسن (برقی) - کامل الزیارات (ابن قولویه) - رجال کشی - قرب الاسناد (حمیری) - تفسیر علی بن ابراهیم - تفسیر العیاشی - الکافی - من لا یحضره الفقیه - عیون اخبار الرضا علیه السلام - الخصال (صدوق) - اکمال الدین - ثواب الاعمال - معانی الاخبار - امالی مفید - الاختصاص (منسوب به مفید) - امالی طوسی - الغیبه طوسی - مصباح المتهجد طوسی - نهج البلاغه - کنز الفوائد (کراجکی) - احتجاج طبرسی - ...	✓	✓	
۲. کتاب‌های مورد اعتماد شیخ حرّ که احادیث آن‌ها در وسائل به طور کامل نیامده و نوری جزو منابع ویژه خود برشمرد	صحیفه الامام الرضا علیه السلام کتاب علاء بن رزین تفسیر النعمانی کتاب المزار (مشهدی)	✓	✓	گویا دلیل یادکرد مؤلف از این ۴ کتاب در منابع ویژه این بوده: روایت (نسخه) صحیفه الرضا که نزد وی بوده با آنچه نزد شیخ حرّ بوده متفاوت بوده است. دسترسی به سه کتاب دیگر نیز برای وی مباشر بوده در حالی که شیخ حرّ آن‌ها را با واسطه نقل کرده است.
۳. کتاب‌هایی که شیخ حرّ تصریح به عدم اعتماد به آن‌ها کرده و محدث نوری نیز پذیرفته	(۱) کتاب المجلی ابن ابی جمهور احسائی (۲) کتاب إحياء العلوم، غزالی (۳) کتاب الوصیه شلمغانی	-	-	

گونه‌شناسی منابع مستدرک الوسائل

توصیف گروهی منابع	نام کتاب‌ها	مورد اعتماد شیخ حرّ	مورد اعتماد حاجی نوری	نکته‌ها
۴. کتاب‌های مورد اعتماد حاجی نوری که جزو منابع ویژه خود نیز برشمرده اما شیخ حرّ بدان‌ها اعتماد نکرده	کتاب‌هایی که مؤلف به طور مباشر از آن‌ها نقل کرده است: (۱) کتاب الجعفریات (۲) کتاب درست بن ابی منصور (۳) أصل زید الزرّاد (۴) کتاب ابی سعید عباد العصفری (۵) کتاب عاصم بن حمید الحنّاط (۶) أصل زید النرسی (۷) کتاب جعفر بن محمد بن شریح الحضرمی (۸) کتاب محمد بن المثنی (۹) کتاب عبد الملك بن حکیم (۱۰) کتاب المثنی بن الولید الحنّاط (۱۱) کتاب خالد السدی (۱۲) کتاب حسین بن عثمان بن شریک (۱۳) کتاب عبد الله بن یحیی الکاهلی (۱۴) کتاب سلام بن ابی عمره (۱۵) جزء من نوادر علی بن أسباط (۱۶) مختصر کتاب العلاء بن رزین (۱۷) کتاب المؤمن حسین بن سعید الأهوازی (۱۸) کتاب الدیات ظریف بن ناصح (۱۹) کتاب المسلسلات جعفر بن أحمد قمی (۲۰) کتاب المانع من دخول الجنة له أيضا (۲۱) کتاب الغایات له أيضا (۲۲) کتاب العروس فی أعمال الجمعة له أيضا (۲۳) کتاب القراءات سیاری (۲۴) کتاب إثبات الوصیة علی بن حسین مسعودی (۲۵) کتاب دعائم الاسلام قاضی نعمان (۲۶) کتاب شرح الاخبار له أيضا (۲۷) کتاب الاستغاثة علی بن أحمد کوفی (۲۸) کتاب الأدب والاخلاق له أيضا (۲۹) کتاب النوادر فضل الله بن علی راوندی (۳۰) کتاب روض الجنان أبو الفتوح حسین بن علی رازی (۳۱) رسالة تحريم الفقاع للشيخ أبي جعفر الطوسي (۳۲) کتاب معدن الجواهر کراچکی (۳۳) کتاب لب اللباب قطب راوندی (۳۴) کتاب الدعوات له أيضا (۳۵) کتاب فقه القرآن له أيضا (۳۶) کتاب التمهیص لأبی علی محمد بن همام (۳۷) کتاب الهدایة للصدوق (۳۸) کتاب المقنع له أيضا (۳۹) کتاب نزّه الناظر لأبی یعلی الجعفری تلمیذ المفید رحمه الله (۴۰) کتاب مصباح الشریعة المنسوب إلى الصادق علیه السلام (۴۱) صحیفة الرضا علیه السلام (۴۲) الرسالة الذهبیة لمولانا الرضا علیه السلام (۴۳) کتاب الفقه المنسوب إلى مولانا الرضا علیه السلام (۴۴) کتاب فلاح السائل ونجاح المسائل للسید رضی الدین علی بن طاووس (۴۵) کتاب مشکاة الأنوار سبط الشیخ الطبرسی صاحب مجمع البیان (۴۶) رسالة فی المهر للشیخ المفید (۴۷) المسائل الصاغانية له أيضا ، وغيرها من الرسائل وأجوبة المسائل (۴۸) کتاب عوالی اللالی ابن ابی جمهور الأحسانی (۴۹) کتاب درر اللالی العمادیة له أيضا (۵۰) تفسیر النعمانی (۵۱) کتاب جامع الأخبار المردد مؤلفه بین جماعه (۵۲) کتاب الشهاب محمد بن سلامة القضاعی . (۵۳) المزار محمد بن المشهدی (۵۴) تاریخ قم حسن بن محمد بن الحسن القمی (۵۵) الخصائص للسید الرضی (۵۶) سعد السعود للسید رضی الدین علی بن طاووس (۵۷) کتاب الیقین له أيضا (۵۸) کتاب التعازی محمد بن علی بن الحسن بن عبد الرحمن العلوی الحسنی (۵۹) کتاب المجموع الرائق هبه الله بن ابی محمد الحسن الموسوی (۶۰) طب النبی صلی الله علیه وآله لأبی العباس المستغفری (۶۱) مجامیع ثلاثة للشهید الأول (۶۲) کتاب كنوز النجاح للشيخ أبي علی صاحب مجمع البیان (۶۳) کتاب عمدة الحضر له أيضا (۶۴) کتاب صغیر وجدناه فی الخزانة الرضویة (۶۵) کتاب غرر الحکم ودرر الکلم أمدی و عندنا کتب أخرى قلما رجعنا إليها ، أشیرنا إلى أسامیها فی محله . مانند: (۶۶) مشارق الأنوار حافظ برسی (۶۷) کتاب الأغسال، لابن عیاش (نقل به واسطه کتاب البلد الامین کفعمی	—	۷	بررسی‌ها نشان می‌دهد نقل‌های مؤلف به واسطه بحار الانوار بیش از این کتاب‌هایی است که در این جا (در بخش دوم) برشمرده است.
	کتاب‌هایی که مؤلف به واسطه بحار الانوار از آن‌ها نقل کرده است: (۱) کتاب الإمامة والتبصرة ابن بابویه (۲) کتاب العلل محمد بن علی بن إبراهیم بن هاشم قمی (۳) کتاب أعلام الدین فی صفات المؤمنین حسن بن محمد دیلمی (۴) کتاب قضاء حقوق المؤمنین سدید الدین ابی علی بن طاهر السوری (۵) کتاب مقصد الراغب حسین بن محمد بن الحسن معاصر با صدوق (۶) کتاب مصباح الأنوار للشیخ هاشم بن محمد (۷) کتاب العدد القویة لدفع المخاوف البومیة رضی الدین علی بن یوسف بن مطهر الحلّی.			

بخش‌های خاتمه مستدرک در یک نگاه

عنوان کلی فائده	ترتیب در مستدرک	ترتیب در وسائل	توضیح - نکته‌ها
برشمردن کتاب‌های مورد اعتماد	۱	۴	۱. کوتاه‌ترین فائده در مستدرک به شمار می‌رود. ۲. با نظم منطقی موضوعات (که در خاتمه وسائل رعایت نشده) سازگارتر است.
اثبات مورد اعتماد بودن کتاب‌های یاد شده و وثاقت مؤلفان آن‌ها	۲	۶ و ۹	۱. بررسی‌های تفصیلی مؤلف در این فائده از نظر کتاب‌شناسی بسیار سودمند است. ۲. این بررسی‌ها به طور عمده در سه محور می‌باشد: الف) درباره خود کتاب (توصیف کتاب از نظر ضبط نام، تعیین آغاز و پایان، تاریخ پایات تألیف یا تاریخ استنساخ، اشاره به کمیت احادیث فقهی در آن - اثبات اعتبار کتاب شامل ذکر سخن دانشمندان درباره کتاب، طرق به کتاب، بهره‌گیری از کتاب در کتاب‌های پسین، اثبات شهرت کتاب و) ب) درباره مؤلف کتاب (ضبط نام‌ها، بررسی توصیفات رجالی درباره آن‌ها و بیان شواهد دال بر توثیق و ...) ج) موضوعات پیرامونی (بیان چگونگی دسترسی به نسخه، ایرادهای بررسی‌های شیخ حر در این باره‌ها، اشاره به تصحیف در نام‌ها موجود در طرق و ...) ۳. بیشترین حجم بررسی‌ها به این کتاب‌ها تعلق دارد: الف) فقه الرضا (حدود ۹۳ ص) ب) دعائم الاسلام (حدود ۳۲ ص) ج) جعفریات (حدود ۲۳ ص) مصباح الشریعه (حدود ۲۳ ص)
طرق اجازه‌ای مؤلف به صاحبان کتب یاد شده	۳	۵	مؤلف به بررسی تفصیلی مشایخ خود و اجازات آن‌ها پرداخته است. در آغاز، مقدمه‌ای درباره ارزش اجازات آورده است.
درباره کتاب الکافی	۴	۳	۱. سخن عالمان درباره کلینی و کافی آورده شده ۲. بیان صحیح قدمائی و قرائن دال بر آن ۳. رد اشکالات نسبت به حجیت کتاب کافی
طرق شیخ صدوق در کتاب فقیه	۵	۱	۱. این فائده پر حجم‌ترین فوائد خاتمه است. ۲. شیخ حر به گونه بسیار مختصر از این طرق یاد کرده اما حاجی نوری به طور بسیار تفصیلی بدان پرداخته است.

عنوان کلی فائده	ترتیب در مستدرک	ترتیب در وسائل	توضیح - نکته‌ها
طرق شیخ طوسی در کتاب تهذیب	۶	۲	۱. بررسی تفصیلی طرق شیخ در تهذیب و فهرست ۲. این بررسی‌ها بیشتر ناظر به بررسی‌های اردبیلی صاحب جامع الرواء در کتاب رساله تصحیح الاسانید می‌باشد.
درباره اصحاب اجماع	۷	۷	۱. بررسی ریشه موضوع اصحاب اجماع ۲. تفکیک طبقات اصحاب اجماع ۳. بررسی دیدگاه‌های عالمان درباره اصحاب اجماع ۴. نتیجه‌گیری‌های حجیت گرایانه
توثیق عام اصحاب مجهول امام صادق علیه السلام	۸	—	آوردن سخنان دال بر وثاقت جمیع اصحاب امام بیان این که اصحاب یاد شده در کتب رجالی تنها بخشی از این اصحاب می‌باشد.
ارجاع احادیث حسن به صحیح	۹	—	اشاره به مبنای عملی اصحاب در این باره
راویان ثقه و ممدوح	۱۰	۱۲	اشاره به راویان ثقه و ممدوح (۳۴۲۹ شخصیت) که در خاتمه وسائل یاد نشده
دیدگاه اخباریان درباره حجیت قطع	۱۱	—	تصحیح برداشتهای شیخ انصاری از سخنان استرآبادی
درباره ارزش علم حدیث	۱۲	—	
قرائن دال بر ثبوت خبر	—	۸	در خاتمه مستدرک به این سه موضوع به طور ضمنی در چندین فائده (به ویژه فائده ۴ و ۵) پرداخته شده است.
پاسخ به ایرادهای احتمالی	—	۱۰	
درباره احادیث مضمَر	—	۱۱	